

Організаційно-методичне забезпечення внутрішнього аудиту

Черниш С.С.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету

Статтю присвячено дослідженню проблематики організаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту на вітчизняних підприємствах. Розглянуто сутність внутрішнього аудиту, його роль для підвищення ефективності діяльності підприємства за сучасних економічних умов. Здійснено аналіз основних форм організації внутрішнього аудиту, визначено їх переваги та недоліки. Обґрунтовано необхідність перегляду організаційно-методичних аспектів створення та ефективного функціонування служб внутрішнього аудиту.

Ключові слова: внутрішній аудит, принципи аудиту, напрями аудиту, форми організації внутрішнього аудиту, організаційно-методичне забезпечення, методи внутрішнього аудиту.

Черныш С.С. ОРГАНИЗАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА

Статья посвящена исследованию проблематики организационно-методического обеспечения внутреннего аудита на отечественных предприятиях. Рассмотрены сущность внутреннего аудита, его роль для повышения эффективности деятельности предприятия в современных экономических условиях. Осуществлен анализ основных форм организации внутреннего аудита, определены их преимущества и недостатки. Обоснована необходимость пересмотра организационно-методических аспектов создания и эффективного функционирования служб внутреннего аудита.

Ключевые слова: внутренний аудит, принципы аудита, направления аудита, формы организации внутреннего аудита, организационно-методическое обеспечение, методы внутреннего аудита.

Chernysh S.S. ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL SUPPORT OF INTERNAL AUDIT

The article studies the problems of organizational methods of internal audit at domestic enterprises. The essence of the internal audit and its role in improving the efficiency of the company in the current economic conditions. The analysis of basic forms of internal audit, identified their strengths and weaknesses. The necessity of revision of the organizational and methodological aspects of the establishment and effective functioning of internal audit.

Keywords: internal audit, audit principles, audit areas, forms of internal audit, organizational and methodological support, methods of internal audit.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах інтеграції України до світового економічного простору, а також поглиблення ринкових перетворень та подолання наслідків економічної кризи важливого значення набувають питання підвищення конкурентоспроможності та ефективного управління підприємством. Тому за сучасних економічних умов виникає необхідність у вдосконаленні управління господарськими процесами, що зумовлює застосування суб'єктами господарювання внутрішнього аудиту.

Внутрішній аудит на сучасному етапі розвитку розглядається як сукупність контрольних процедур, спрямованих на дослідження діяльності економічного об'єкта як загалом, так і окремих її напрямів. Указане зумовлює критичний перегляд організаційно-методичних аспектів створення та ефективного функ-

ціонування служб внутрішнього аудиту на підприємствах України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Слід зазначити, що значний внесок у розвиток теоретичних та методологічних аспектів внутрішнього аудиту зробили такі науковці, як Ф. Бутинець, Л. Нападовська, Л. Кулаковська, В. Немченко, О. Петрик, В. Рудницький, Н. Дорош та ін., дослідження яких мають велике значення для розвитку теорії і практики внутрішнього аудиту.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень, питання організаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту на вітчизняних підприємствах за сучасних економічних умов залишаються проблемними і потребують подальшого дослідження.

Організація проведення внутрішнього аудиту та його методичне забезпечення повинні знаходитися на високому рівні та базуватися на науково обґрунтованому підході. Сучасна проблема розвитку внутрішнього аудиту в Україні полягає насамперед у відсутності чіткої бази регламентування організації та розвитку внутрішнього аудиту підприємства. У зв'язку із цим постає необхідність в обґрунтуванні методичного підходу до організації внутрішнього аудиту, що сприятиме комплексному вирішенню проблем управління та зростанню ефективності діяльності суб'єкта господарювання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є наукове обґрунтування основних аспектів організаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту на вітчизняних підприємствах за сучасних умов господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Внутрішній аудит визначається як діяльність із надання незалежних і об'єктивних консультацій, спрямованих на виявлення причин виникнення помилок та недоліків у господарській діяльності і звітності підприємства, їх усунення, а також попередження виникнення.

Внутрішній аудит дає змогу підприємству досягти поставлених цілей, використовуючи систематизований і послідовний підхід до оцінки й підвищення ефективності процесів управління ризиками, контролю й корпоративного управління [1].

Внутрішній аудит є невід'ємною складовою частиною системи управління підприємством, яка покликана насамперед контролювати діяльність структурних підрозділів підприємства з метою попередження фактів шахрайства персоналу, забезпечення збереження активів, здійснення внутрішнього консалтингу тощо.

Згідно з МСА 610 «Використання роботи внутрішніх аудиторів», внутрішній аудит – це діяльність з оцінки, яка організована як підрозділ суб'єкта господарювання або надається йому як послуга, функції якої охоплюють перевірку, оцінку і моніторинг адекватності та ефективності внутрішнього контролю.

Міжнародний інститут внутрішніх аудиторів трактує внутрішній аудит як діяльність із надання незалежних та об'єктивних гарантій та консультацій.

Слід відзначити, що в результаті здійснення аналізу наукових робіт із проблематики внутрішнього аудиту в ході проведеного дослідження було виявлено, що в економічній

літературі поняття внутрішнього аудиту трактується по-різному.

Зокрема, Ф.Ф. Бутинець [2, с. 256] визначає внутрішній аудит як організовану на підприємстві, діючу в інтересах його керівництва та (або) власників і регламентовану внутрішніми нормативними актами систему контролю над дотриманням установленого порядку ведення бухгалтерського обліку, складання та подання звітності, внутрішнього її аналізу та надійністю функціонування всієї системи внутрішнього контролю.

Н.І. Дорош [3, с. 41] розглядає внутрішній аудит як незалежне об'єктивне підтвердження та консультування, розроблені для підвищення ефективності та покращання діяльності підприємства.

На думку авторів [4, с. 438], внутрішній аудит – це незалежна діяльність у суб'єкта господарювання з перевірки та оцінки роботи в його інтересах.

За В.В. Бурцевим [5, с. 35] внутрішній аудит – це регламентована внутрішніми документами організації діяльність за контролем складових частин управління та різноманітних аспектів функціонування організації, яка здійснюється представниками спеціального контрольного органу в рамках допомоги органам управління організації (загальним зборам засновників господарського товариства або членам виробничого кооперативу, спостережній раді, раді директорів, виконавчому органу).

Т.О. Каменська [6] обґрунтовує таке визначення: внутрішній аудит – це регламентована внутрішніми документами підприємства діяльність із контролю, оцінювання різних сторін функціонування підприємства та консультування всіх ланок управління, що здійснюється представниками спеціального підрозділу.

Отже, внутрішній аудит – це незалежна діяльність уповноваженого структурного підрозділу (або уповноваженої особи) на підприємстві, регламентована відповідними нормативними документами, спрямована на отримання достовірної та повної інформації про всі сфери функціонування з метою контролю та прийняття обґрунтованих управлінських рішень, а також на сприяння досягненню як стратегічних, так і оперативних цілей підприємства.

Призначенням внутрішнього аудиту є комплексна оцінка ефективності діяльності підприємства для підвищення якості процесу використання вкладених активів, що, своєю чергою, забезпечує захист інтересів власників суб'єкта господарювання.

Також існує чимало дискусійних питань щодо трактування мети внутрішнього аудиту, його функцій, основних завдань, об'єкта і предмета внутрішнього аудиту. Зокрема, думки окремих фахівців щодо місця та ролі внутрішнього аудиту в системі контролю та управління економічного суб'єкта зводяться до того, що внутрішній аудит визначається як складова частина внутрішнього контролю або спосіб його організації.

Метою внутрішнього аудиту є комплексна оцінка ефективності господарських процесів із подальшим формуванням і наданням необхідної інформації органам управління підприємством для забезпечення ефективного стану системи управління та внутрішнього контролю, що, своєю чергою, сприятиме досягненню стратегічних та оперативних цілей підприємства.

Сучасні науковці виділяють такі основні функції внутрішнього аудиту: контрольну, інформаційну, профілактичну, прогнозну [7].

Також є додаткові функції внутрішнього аудиту, які встановлюються керівником підприємства залежно від особливостей господарської діяльності та потреб внутрішнього контролю й управління.

Відповідно, серед завдань внутрішнього аудиту виділяють [7, с. 132–133]:

- перевірку системи економічних регламентів і регуляторів на предмет достатності та відповідності чинним правовим актам і статуту;
- перевірку правильності складання та умов виконання господарських договорів;
- експертизу бухгалтерських балансів і звітів, правильності організації, методології та техніки ведення бухгалтерського обліку;
- перевірку: наявності, стану, правильності оцінки майна; ефективності використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів; дотримання чинного порядку встановлення та застосування цін, тарифів; розрахунково-платіжної дисципліни; своєчасності сплати до бюджету податків і платежів до позабюджетних фондів;
- експертизу достовірності обліку витрат на виробництво, повноти відображення доходів, точності визнання фінансових результатів, раціонального використання прибутку;
- консультування засновників, керівників підрозділів, спеціалістів і працівників апарату управління з економічних та юридичних питань;
- розробку та надання обґрунтованих пропозицій щодо покращання організації системи контролю, бухгалтерського обліку і розрахун-

кової дисципліни, підвищення ефективності програм розвитку, зміни структури виробництва та видів діяльності;

– організацію підготовки до перевірки (експертизи) зовнішнього аудиту, податкової адміністрації та інших органів зовнішнього контролю.

Проведене дослідження показало, що внутрішній аудит на підприємстві запроваджується у зв'язку з потребою власників в організації додаткового незалежного контролю над результативністю господарської діяльності та ефективністю використання ресурсів, що, своєю чергою, визначає мету, функції та завдання внутрішнього аудиту (рис. 1).

Важливою складовою частиною внутрішнього аудиту на підприємстві є його організаційно-методичне забезпечення. Елементами системи організаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту виступають суб'єкт, об'єкт та предмет.

О.В. Філозоп визначає власників, управлінський персонал, зовнішніх відносно підприємства користувачів інформації як суб'єктів внутрішнього аудиту, які забезпечують його створення і функціонування [8]. А невід'ємним елементом системи внутрішнього аудиту є окремі особи або служба внутрішнього аудиту як суб'єкти його здійснення.

Об'єктом внутрішнього аудиту є суб'єкт господарювання та його окремі структурні елементи, зокрема господарські процеси, що здійснюються на підприємстві.

Предметом внутрішнього аудиту є система управління підприємством, відповідність діяльності чинним правовим актам, внутрішнім розпорядженням, система бухгалтерського обліку, та внутрішнього контролю, стан використання та збереження майна підприємства, ступінь забезпеченості ресурсами та раціональність їх використання, а також окремі бізнес-процеси. Отже, саме предмет конкретизує безпосередні об'єкти внутрішнього аудиту.

Окреслення кола суб'єктів та об'єктів внутрішнього аудиту і визначення його предмету забезпечують оптимальність заходів його організаційно-методичного забезпечення.

Слід зазначити, що відповідно до Міжнародного стандарту аудиту (МСА) 610 «Використання роботи внутрішніх аудиторів», визначають такі напрями діяльності внутрішнього аудиту: моніторинг внутрішнього контролю; перевірка фінансової та операційної інформації; огляд операційної діяльності; огляд дотримання законів і нормативних актів; управління ризиками.

Своєю чергою, Т.О. Каменською [6] виділено найбільш актуальні на сучасному етапі напрями аудиту, а саме: внутрішній аудит прийняття управлінських рішень; внутрішній аудит фінансової звітності; внутрішній аудит бізнес-процесів.

Необхідно зауважити, що організація внутрішнього аудиту на підприємстві – досить складний процес, який потребує вирішення низки проблем методологічного й організаційно-технічного характеру. Під час організації внутрішнього аудиту необхідно дотримуватись принципів [9, с. 51]:

– однаковості: кожна аудиторська перевірка здійснюється за однією, офіційно встановленою процедурою. Це забезпечує її впорядкованість, однозначність та порівняння;

– системності: планування та проведення аудиторських перевірок за різними процесами

здійснюється з урахуванням установленого їх структурного взаємозв'язку;

– документального оформлення: проведення кожної аудиторської перевірки певним чином документально оформляється, для того щоб забезпечити зберігання і порівняння інформації про фактичний стан об'єкта;

– попередження: кожна аудиторська перевірка планується, і персонал підрозділу, який проходить аудиторську перевірку, попереджається завчасно про цілі, ділянки, терміни і методи проведення аудиторської перевірки з тим, щоб забезпечити аудиторам необхідний рівень довіри і виключити можливість ухилення персоналу від надання і демонстрації всіх даних, які вимагаються;

– регулярності: аудиторські перевірки проводяться з певною періодичністю з тим, щоб усі процеси системи і всі підрозділи організа-

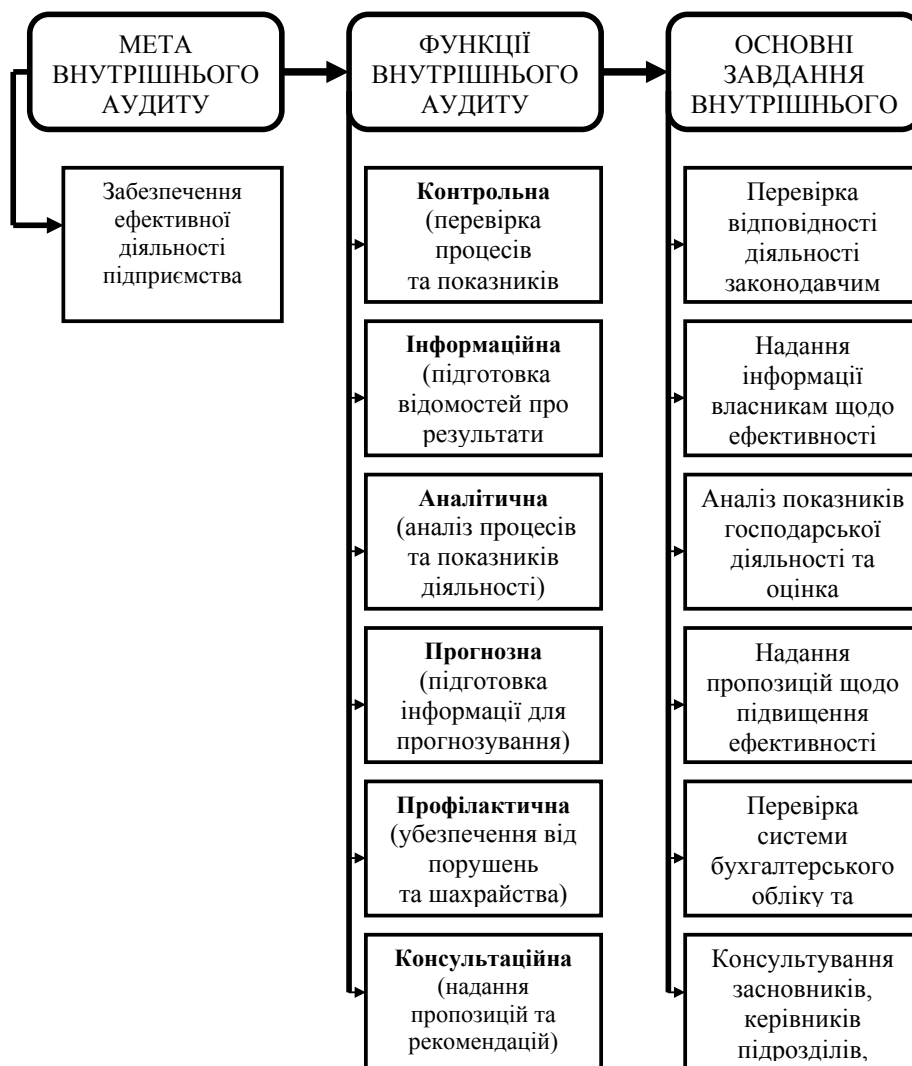

Рис. 1. Мета, функції та основні завдання внутрішнього аудиту

ції були об'єктом постійного аналізу та оцінювання з боку керівництва організації;

- незалежності: особи, що проводять аудиторські перевірки, не несуть прямої відповідальності за діяльність, що перевіряється, і не повинні залежати від керівництва підрозділу, який проходить аудиторську перевірку, з тим, щоб виключити можливість необ'єктивних і упереджених висновків аудиторських перевірок;

- відкритості: результати кожної аудиторської перевірки носять відкритий характер, тобто є доступними для ознайомлення будь-яким працівником перевіреного підрозділу.

Дотримання зазначених принципів є фундаментальною основою побудови ефективної системи внутрішнього аудиту на вітчизняних підприємствах.

Важливим питанням організаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту на підприємстві є застосування відповідної організаційної форми.

Слід зазначити, що за сучасних умов господарювання більшість вітчизняних підприємств покладає функції внутрішнього аудиту на бухгалтерські служби, що не можна вважати ефективним.

За результатами проведеного дослідження слід визначити такі форми організації внутрішнього аудиту на вітчизняних підприємствах: створення відділу (служби) внутрішнього аудиту як структурного підрозділу підприємства, аутсорсинг, аутстафінг, косорсинг. Указані організаційні форми внутрішнього аудиту на вітчизняних підприємствах за сучасних умов мають як свої переваги, так і недоліки (табл. 1).

Отже, найбільш прийнятним для підприємств, що мають велику кількість філій, підрозділів та здійснюють значний обсяг господарських операцій, є створення відділу (служби) внутрішнього аудиту в межах підприємства як його структурного підрозділу, що є найбільш ефективним, оскільки забезпечує конфіденційність інформації та високу якість і результативність аудиторської перевірки як форми внутрішнього контролю.

Організацію відділу внутрішнього аудиту на підприємстві рекомендуємо проводити за такими етапами [12]:

- виявлення і чітке визначення низки питань, для вирішення яких формується відділ внутрішнього аудиту, побудова системи цілей створення відділу відповідно до політики підприємства;

- визначення основних функцій, які необхідні для досягнення поставлених цілей;

- об'єднання однотипних функцій у групи і формування на їх основі структурних одиниць відділу, який спеціалізується на виконанні цих функцій;

- розробка схем взаємовідносин, визначення обов'язків, прав і відповідальності для кожної структурної одиниці, документальне відображення вищевказаного в посадовій інструкції і положеннях про бюро відділу внутрішнього аудиту;

- об'єднання вищевказаних структурних одиниць в єдине ціле – відділ внутрішнього аудиту; визначення його оргстатусу і, відповідно до встановленого набору цілей, завдань і функцій структурних одиниць, розробка і документальне закріплення Положення про відділ внутрішнього аудиту;

- інтеграція відділу внутрішнього аудиту з іншими одиницями структури управління підприємством;

- розробка внутрішньофірмових стандартів внутрішнього аудиту.

Слід зазначити, що під час формування штату і структури відділу внутрішнього аудиту необхідно враховувати як галузеві особливості діяльності підприємства, так і структуру його активів.

Відділ внутрішнього аудиту у своїй діяльності повинен керуватися як зовнішніми для підприємства регуляторними актами, а саме, Конституцією України, кодексами та законами України, нормативними актами інших органів державної влади, Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, міжнародними стандартами аудиту, Кодексом етики професійних бухгалтерів, так і внутрішніми документами: статутом, розпорядчими документами підприємства, кодексом поведінки працівників підприємства, стандартами практичного застосування внутрішнього аудиту та ін. [13, с. 227].

Зауважимо, що ефективність функціонування внутрішнього аудиту на підприємстві насамперед залежить від його організаційно-методичного забезпечення. Зокрема, проведення зовнішнього аудиту в законодавчому полі України регламентується Міжнародними стандартами контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. У внутрішньому аудиті розрізняють стандарти трьох рівнів: міжнародні, національні та внутрішні стандарти підприємств [14, с. 43].

Зауважимо, що стандарти внутрішнього аудиту є нормативним документом, тобто професійним положенням, яке розроблене й опубліковане Радою зі стандартів внутріш-

Таблиця 1

Організаційна форма внутрішнього аудиту	Переваги	Недоліки
Створення відділу (служби) внутрішнього аудиту	– конфіденційність; – обізнаність із внутрішньою організацією підприємства та галузевими особливостями бізнесу; – набуття відповідних навичок та досвіду під час виконання завдань аудиту для подальшої практики	– значні затрати на створення відповідного структурного підрозділу; – залежність від вищого керівництва; – можлива наявність недостатнього досвіду та відсутність певних навичок і знань
Аутсорсинг (укладання угоди на надання послуг із питань, що стосуються внутрішнього аудиту, незалежними аудиторськими фірмами)	– гарантована договірними відносинами якість і можливість нівелювати конфлікт інтересів, обмеження повноважень, прав доступу; – професіоналізм працівників; – незалежність та «свіжий погляд» залучених спеціалістів; – мінімальні затрати та зусилля з боку управлінського персоналу з координації роботи внутрішнього аудиту; – оптимізація витрат на утримання служби внутрішнього аудиту, оновлення програмного забезпечення; – надійність; – використання послуг під час виникнення такої необхідності; – можливість використання співробітників зі знаннями і досвідом у міжнародній сфері; – доступ до передових інструментів, технологій та методик проведення внутрішніх аудитів	– висока вартість; – проблеми, пов'язані з передачею масиву інформації для здійснення послуг; – імовірність настання банкрутства компанії, що надає послуги; – можливе недотримання конфіденційної інформації, збільшення терміну прийняття управлінських рішень; – неефективний для великих компаній
Аутстафінг (прийняття на роботу вузькоспеціалізованих працівників для виконання певних завдань, які не в змозі виконати власні працівники підприємства)	– скорочує витрати на оплату праці та ведення документообігу; – зростає рівень керованості персоналом; – можливість зосередитися на основних напрямках бізнесу	– відсутність чіткої нормативної бази в Україні; – відсутність контролю в кадрових питаннях
Косорсинг (поділ функцій між відповідальними службами підприємства і зовнішньою спеціалізованою організацією, яка залучається на стадії постановки служби внутрішнього контролю, а також для вирішення окремих завдань у процесі функціонування служби внутрішнього контролю)	– можливість залучення послуг експертів у різних сферах діяльності підприємства; – гнучкість у питаннях залучення додаткових аудиторських ресурсів у пікові періоди навантаження на штатних аудиторів; – здійснення аудиту специфічних областей (аудит інформаційних технологій та управління ризиками); – отримання додаткового досвіду та передових навичок штатними співробітниками відділу внутрішнього аудиту з імовірною економією на підвищенні їх кваліфікації через стандартні освітні програми	– висока вартість; – недостатня обізнаність з внутрішньою організацією підприємства та галузевими особливостями бізнесу; – неефективний для великих компаній за умови ризику розповсюдження конфіденційної інформації; – періодичність здійснення контролю

Джерело: розроблено автором за даними [10; 11]

нього аудиту та визначає вимоги до проведення внутрішнього аудиту на підприємстві, а також до оцінки діяльності працівників відділу (служби) внутрішнього аудиту.

Проведення внутрішнього аудиту на підприємстві регламентується насамперед стандартами внутрішнього аудиту, які містять:

– стандарти якісних характеристик (Attribute Standards): розглядаються характеристики організацій та осіб, які займаються внутрішнім аудитом;

– стандарти діяльності (Performance Standards): описують сутність внутрішнього аудиту і дають якісні критерії оцінки діяльності внутрішнього аудиту;

– стандарти практичного застосування (Implementation Standards): описують застосування стандартів якісних характеристик та стандартів діяльності під час виконання конкретного аудиторського завдання.

Результати проведеного дослідження питань організації та здійснення внутрішнього аудиту на вітчизняних підприємствах зумовили необхідність розробки адаптивного підходу до побудови методичного складника внутрішнього аудиту.

Методика проведення аудиту складається із спеціальних прийомів, способів та інструментів здійснення аудиторського контролю, які необхідно розглядати стосовно конкретного об'єкта внутрішнього аудиту. У зв'язку з цим слід окреслити склад методичного інструментарію та, зокрема, методичних прийо-

мів, які можуть застосовуватися під час проведення внутрішнього аудиту відповідно до його напрямів, що забезпечить достовірність і обґрунтованість результатів та можливість їх використання для обґрунтування відповідних управлінських рішень.

Отже, за умови дотримання зазначених вимог щодо організації та методики проведення аудиторської перевірки система внутрішнього аудиту на підприємстві сприятиме зниженню ризику прийняття недоцільних та неефективних управлінських рішень із розвитку суб'єкта господарювання як у даний момент, так і в довгостроковій перспективі.

Висновки з цього дослідження. Узагальнюючи результати дослідження, зазначимо, що за сучасних умов господарювання система внутрішнього аудиту на підприємстві повинна бути не лише науково обґрунтована, а й розглядатись як невід'ємна складова частина успішного розвитку господарської діяльності. Таким чином, організаційно-методичне забезпечення внутрішнього аудиту на підприємстві як система взаємопов'язаних елементів (об'єкта, суб'єкта, предмета, мети, основних завдань, принципів, стандартів, методичного інструментарію) покликана забезпечити формування ефективної системи внутрішнього аудиту.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є формування адаптивної моделі організаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту за окремими напрямами та об'єктами аудиту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг : Ч. 1–3. – 2014 р. ; пер. з англ. О.Л. Ольховікової, О.В. Селезньова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://apu.com.ua/891-mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-auditu-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-poslug-vidannya-2014-roku>.
2. Бутинець Ф.Ф. Аудит : [підруч.] / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир : Рута, 2002. – 672 с.
3. Дорош Н.І. Сутність та призначення внутрішнього аудиту / Н.І. Дорош // Вісник ЖДТУ. – 2006. – № 1(35). – С. 41–46.
4. Кулаковська Л.П. Організація і методика аудиту : [навч. посіб.] / Л.П. Кулаковська, Ю.В. Піча. – К. : Каравела, 2004. – 568 с.
5. Бурцев В.В. Внутренний аудит компании: вопросы организации и управления / В.В. Бурцев // Финансовый менеджмент. – 2003. – № 4. – С. 35–49.
6. Каменська Т.О. Основні напрями діяльності внутрішнього аудиту в системі управління / Т.О. Каменська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 7. – С. 40–43.
7. Колос І.В. Внутрішній аудит як інструмент підвищення ефективності діяльності підприємства / І.В. Колос, Н.Й. Радіонова // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Серія «Бухгалтерський облік, контроль і аналіз». – 2013. – Вип. 1. – С. 126–141.
8. Філозоп О.В. Суб'єкти внутрішнього аудиту : матеріали та тези виступів VIII-ї міжнародної наукової конференції «Мовні стратегії у формуванні світової бухгалтерської еліти» (Житомир, 15–16 жовтня 2009 р.) / О.В. Філозоп. – Житомир : ЖДТУ, 2009. – 264 с. – С. 234–235.

9. Немченко В.В. Практичний курс внутрішнього аудиту : [підруч.] / В.В. Немченко, В.П. Хомутенко, А.В. Хомутенко ; за ред. В.В. Немченко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
10. Беренда Н.І. Організація внутрішнього аудиту на підприємствах України / Н.І. Беренда, Н.І. Дьякова // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2015. – Вип. 1(45). – Т. 1. – С. 242–245.
11. Назаренко Т.П. Особливості організації служби внутрішнього аудиту на підприємстві / Т.П. Назаренко, Л.В. Сергієнко-Бердюкова// Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Серія «Бухгалтерський облік, контроль і аналіз». – 2015. – № 1(31). – С. 325–339.
12. Пилипчук Н.М. Концептуальна модель організаційно-методичного забезпечення внутрішнього аудиту доходів / Н.М. Пилипчук // Економічний аналіз. – 2015. – № 1. – Т. 19. – С. 193–199.
13. Цебень Р.Л. Особливості організації внутрішнього аудиту підприємств України / Р.Л. Цебень, А.Ф. Гуменюк // Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». – 2015. – № 5. – Т. 1. – С. 225–228.
14. Нетикша О. Організація служби внутрішнього аудиту та її роботи на підприємстві / О. Нетикша // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – № 7. – С. 61–65.